

Nepožádáš manželky bližního svého, jeho otroka, otrokyni, hovado ani cokoli jiného co mu náleží

Bratři Václav a Jan Matysovi ve Sloupu¹

V letech 1.světové války, kolem roku 1916 kupují bratři Václav a Jan Matysovi, pocházející z Malé Hraštic, statek či dvůr) včetně přilehlých polí a lesů v obci Sloup u Davle, asi 30km na jih od centra Prahy. Tento dvůr původně patřil do Slapského panství, které se za války rozpadlo. Původně bydlely obě rodiny v hlavní budově dvora, později se Jan Matys se svou rodinou přestěhoval do nedaleké hájovny, kterou si nechal přestavět na lovecký zámeček (Sloup čp.30). Na původním zděném základě vyrostlo hrázděné patro ve stylu lidových chalup; architektem a stavitelem byl Jan Koula². Brzy se ukázaly rozdíly mezi oběma bratry – zatímco Jan byl vystudovaný právník a národohospodář,

Václav se držel hospodaření na statku; podle pamětníků³ byl dobrý hospodář, využíval moderních zemědělských strojů, např. traktorů. Jeho žena Jaroslava pocházela z Malých Svatoňovic, ze zemědělské rodiny. Měli spolu dvě děti Miloslavu a Jana. Když se Václav dověděl, že není jejich biologickým otcem (jak?), udělal doma peklo a vyhnal ženu i s dětmi z domu; ujali se jich sousedé⁴.

Tím ovšem všechno neskončilo. Po návratu do rodných Svatoňovic se vrhli na hospodaření na cca 30 hektarech propachtované půdy a v časech kolektivizace byli prohlášeni za kulaky. Jan byl poslán na práci v uranových dolech v Jáchymově a později onemocněl a skončil v psychiatrické léčebně. Miloslava vystudovala a učila na gymnáziu; musela se (spolu s maminkou?) vystěhovat pohraničí – do Bruntálu. Jako důchodkyně se starala o kočky...

Jan vystudoval práva – jedním z jeho profesorů byl T.G.Masaryk. O svízelných podmínkách studia svědčí fakt, že večer četl při otevřených kamnech. Oženil se s Annou Svobodovou, která pocházela z pražské měšťanské rodiny; její bratr Emil byl známý filosof a právník, autor několika populárních knížek o praktické filosofii. Uměl se plyně vyjadřovat, učil na Karlově univerzitě⁵.

Mů dědeček *Dr.Jan Matys* byl za války členem tajné odbojové organizace – *Mafie*. Byl vyslán s poselstvím do Francie, ale musel se vrátit – nepodařilo se mu přejít hranici⁶. Měl oficiální funkci – zajišťoval zásobování Prahy uhlím, čímž se vyhnul odvodu do armády. Po válce se dal do služeb nově vzniklého státu – byl ministerským radou. Vedle toho podnikal – založil akciovou společnost pro obchod s Dálným Východem. Loď se zbožím však byla přepadena piráty. Akcie společnosti poklesly a rodina se dostala do nesnází. V databázi Vysoké školy ekonomické v Praze lze nalézt dvě dědečkovy studie s ekonomickou (národohospodářskou) tematikou.

1 Nyní Davle-Sloup

2 *Jan Koula* projektoval mj. Čechův most v Praze; obě rodiny, Koulova i Matysova, se přátelily

3 Např. pozdějšího předsedy Národního výboru v Davli *Straceného*

4 Kdysi se potkal ve vlaku se známým vědcem (a také cellistou) Svatoplukem Krupičkou. Říkal, že Matysovi bydleli u nich (v Měchenicích).

5 Byl slavjanofil, často citoval ve svých dílech ruské klasiky, např. Dostojevského Po roce 1948 vstoupil do KSČ, rok nato zemřel.

6 In – *Tajný výbor Mafie*, publikace Praha cca 1965

Jan Matys zemřel poměrně mlád, ve věku 56 let⁷, údajně na vyčerpání. Podle Sláviny Kutilové, která v hájovně bydlela, museli Dra Matyse občas hledat v lese⁸.

Moje babička Anna, rozená Svobodová, se věnovala malování, byla žačkou krajináře Kalvody. Její krajinky zdobily od dětství stěny našeho bytu. Měla služebnou, Máry; pocházela z jižních Čech. Babička Matysová zemřela v roce 1951, mám na ni jen několik málo vzpomínek.

Matysovi měli dva syny, Ivana (narozen 1906) a Vladimíra (narozen 26.4.1912). Oba bratři vystudovali práva. Ivan založil advokátskou, praxi, ale moc mu to nesedlo; byl fenomén na jazyky a živil se jako překladatel. Můj otec, *JUDr. Vladimír Matys* ukončil studium práv v letech hospodářské krize, po smrti svého otce. Těžko hledal zaměstnání. Nakonec se stal berním úředníkem, tj. tím, kdo stanovuje výši daní⁹.

Když přišel 15. března 1939 Protektorát, uzavírali mladí lidé manželství, aby nemuseli jít pracovat do Říše. Je to paradox – Němci umírali za vítězství Vůdce, zatímco Češi a jiné „méněcenné“ národy mohli v klidu žít a rodit děti. Samozřejmě – mělo to své hranice. Největší válečné ztráty měli Rusové, kteří nebyli na válku dostatečně připraveni – jejich čelné vojevůdce nechal Stalin během čistek popravit. Ruští vojáci byli hnáni do útoků proti dobře vyzbrojeným a vycvičeným jednotkám a byli koseni střelbou z kulometů. Teprve během bojů se prosadili talentovaní velitelé¹⁰.

Ivan si vzal za ženu Editu Folkmanovou, pocházející ze slovenské židovské rodiny. Byl to statečný čin - o protizidovských pogromech v Německu jistě věděl, ale prohlásil, že „*žádný oficír mi nebude určovat, koho si mám vzít za manželku*“. Museli nechat upravit její matriční údaje, což si málokdo mohl dovolit. Přesto se našel vyděrač, který to odněkud věděl. Naštěstí se podařilo jej pacifikovat¹¹.

Můj otec si vzal o dva roky mladší právničku *Ludmilu Učňovou*, narozenou v Prostějově. Moji rodiče se seznámili „na vodě“, při sjíždění Svatojánských proudů¹². Moje matka se angažovala v levicovém hnutí a v boji za práva žen; v ženském spolku se patrně seznámila s Edou Folkmanovou a ta ji potom seznámila s mým tátou...

Poměry v politické straně Ludmilu zklamaly, a na politiku navždy zanevřela. S námi o své mladické angažovanosti mluvila až v dospělosti¹³. Mým rodičům se narodila Ludmila (23.9.1941), Olga (7.11.1943) a Jan (11.4.1945).

7 V roce 1931.

8 Paní Slávina byla poslední svědkyně oněch předválečných dob. Na stará kolena bydlela v obecní pastoušce ve Sloupu.

9 Viz *Vladimír Matys, Paměti a vzpomínky*,

10 Viz kniha „Tichý Kanad'an“

11 Viz Paměti Vladimíra Matyse, Pozn. 9

12 Viz poznámka 9.

13 Sociální nerovnost ji přivedla ke studiu práv, naučila se rusky, aby mohla číst Leninovy spisy.

Bydlení v proměnách času

O našem dětství, prožitém v Praze na Letné, jsem napsal spolu se sestrou Lídou útlou knížku¹⁴.

Jak šel čas, svůj společný domov jsme postupně opouštěli – nejprve Lída (1954, Písek), potom Jan (1970, Rožnov p.R.) a rok po něm Olga, která zůstala v Praze – přistěhovala se ke svému manželovi do Dejvic. V padesátých letech bylo v naší rodině několik úmrtí: v roce 1951 zemřela babička Matysová. V roce 1956 babička Učňová a v roce 1958 teta Eda; ta zemřela předčasně po chirurgickém zákroku na embolii. Náš byt 3+1 byl nadměrný a jednu místnost jsme museli oddělit pro jednopokojový byt.

Za socialismu se byty nekupovaly ale přidělovaly podle jistých zásad¹⁵. Část bytového fondu byla po roce 1948 zestátněna, část zůstala v soukromých rukou. Práva soukromých majitelů však byla značně omezena: nemohli zvyšovat nájemné. nájemní smlouva přecházela na dědice nebo členy společné domácnosti. Pokud potřeboval majitel byt pro svou rodinu, musel nájemníkovi sehnat náhradní byt stejné kategorie. Nájemníci měli fakticky více práv než majitelé. Ti často neměli prostředky ani na nutné opravy a bytový fond chátral. Není divu, že se tyto zásady občas obcházely. Jak zjistit kdo tam skutečně bydlí a kdo je členem domácnosti? Posuzovalo se to např. podle došlé pošty. Na některých sídlištích lidé ani neplatili nájemné a úřady si s tím nevěděly rady. Po roce 1989 se situace začala měnit – po restitucích a zavedení exekucí nastal obrat – řada lidí dostala výpověď a skončili na ulici...

Náš dům čp. 1294/6 na Letné nechal postavit náš dědeček a bydlelo tam několik dobře situovaných rodin; výnosy z nájemného stačily pokrýt ztrátové hospodaření v lesích. Babička Matysová dům prodala (když to ještě bylo možné); vázl na něm zřejmě nějaký dluh. Dům byl pak zestátněn a spravován Bytovou správou. V 90. letech ho v rámci restituce získali potomci původních majitelů. Ti se chovali rozumně – nájemné příliš nezvedali. Nájemcem zůstal můj otec.

Někdy v 80. letech sem přivedla sestra Olga svého syna Ondřeje, který tu pak s mými rodiči bydlel. I když měl Ondřej některé nedostatky v chování, moji rodiče ho měli rádi; rád debatoval s dědečkem, babička ho doprovázela při hře na violoncello. Já jsem v Praze v letech 1984-86 přechodně bydlel a měli jsme spolu, myslím dobrý, kamarádský vztah. V 90. letech, kdy se Ondřej vrátil z vojny a začal vydělávat, začal být sebevědomější a více asertivní. Mým rodičům to příliš nevadilo, měli vnuka rádi¹⁶. Později si Ondřej přivedl německou přítelkyni Cilku. Uměla dokonale česky a Ondřeje měla ráda; když ji pustil po několika letech k vodě, plakala a táta ji musel utěšovat,

Ondra si potom přivedl učitelku Dášu a zanedlouho byla svatba. Během svatby se Ondřej choval úplně jinak – jako bychom byli staří, dobří přátelé. Ve svatebním vlaku¹⁷ jsem seděl v kupé s babičkou Dáši. Byla jednou z „přeživších“ v Terezíně. Býval jsem průvodcem po terezínské Malé pevnosti, a tak jsme si dobře rozuměli. Na nádraží v Mníšku pod Brdy se na peróně před nádražní budovou se konala svatba, hrála tam muzika Ondrových kamarádů. Na zpáteční cestě vlak pořád stál, tak jsem vystoupil a šel domů pěšky.

¹⁴ Jan Matys, Ludmila Kálalová, *Vzpomínky na dětství*

¹⁵ Výjimku představovaly byty podnikové a byty družstevní

¹⁶ O svých problémech raději pomlčím

¹⁷ O dvou vozech

Brzy se na chodbě objevil kočárek s dítětem. Chodbu uklízela pracovnice sociálních služeb, a ta si s Dášou moc nerozuměla. Myslela si, že by tam mohla uklízet taky Dáša. Docházelo k rozmíškám z malicherných příčin. Jednou babička otevřela dveře do koupelny a byla tam Dáša ve vaně – spustila strašný jekot¹⁸. Když jsem se jednou vracel novoročních oslav ve Strání, zastavil jsem se na Letné, abych si odpočinul. Najednou se přiřítla Dáša a začala na mě křičet „*Hovado!*“. Zeptal jsem se jí, co se děje, a zavedla mě na záchod, kde byla na záchodové míse malá kapička. Snažil jsem se s ní pak navázat písemný kontakt, ale k ničemu to nevedlo.

Mladí manželé si pak usmysleli, musí své prarodiče *převychovat*. Oba byli ostatně vystudovaní kantoři. Staříci si museli vedle sebe stoupnout a mladí na ně pokřikovali různé sprostáryny. Máma mi vylíčila, že je dobře, že je polohluchá, že ty hlouposti nemusela poslouchat. Táta musel mámu podpírat, aby nepadla. Byt potom mladí rozdělili na dvě části, aby měli soukromí. Pianový pokoj, kde se rodina scházela k slavnostním příležitostem, byl upraven na kuchyňku. Rodičům zbyla ložnice a kuchyně. Jednou jsem byl u rodičů na návštěvě, seděli jsme v kuchyni a dveře do chodby byly pootevřené, aby bylo vidět, kdo přichází. Najednou začali k Ondrovi přicházet návštěvníci a někdo přibouchl dveře tak silně, že upadla klika. Musel jsem to po těch návštěvnících spravovat, nikdo se neomluvil.

Moje matka v té době začala chřadnout, tyto poměry jí na zdraví asi nepřidaly. Mladí pak ohlásili, že se budou stěhovat. Našli si byt v téže ulici, o dvě čísla dál. Já jsem se v té době stavil na Letné, rodiče byli v Písku. Měl jsem tam stále svůj pokojík. Už nevím, co se tam přesně stalo, ale Ondra na mě začal křičet: *Ty zmrde matysovská!*“. Bylo to na mne trochu moc. Šel jsem na místní oddělení policie, kde se mnou sepsali protokol. Vrátit do bytu jsem už nemohl a do Davle už nic nejelo. Na taxík jsem přirozeně neměl. Jel jsem tramvají a autobusem na Zbraslav a šlapal pěšky do Sloupu. Byla tmavá letní noc. Po cestě jsem se občerstvil v několika nočních barech. Když jsem docházel do Sloupu, lidé tam už čekali na první ranní autobus.

Když se mladí odstěhovali, strávil jsem tam se svými rodiči poslední společný měsíc. Pracoval jsem tehdy jako vrátný. Mojí matce se bolesti zhoršovaly, ale ona do nemocnice nechtěla – ještě nikdy nebyla nemocná. Ani v nemocnici nechtěla svolit k operaci. Museli jí vyplachovat střeva klystýrem. Nakonec ji proti její vůli operovali a ona do týdne zemřela. Měla rakovinu tlustého střeva.

V době, kdy moje matka umírala, pozvali mě na Úřad Prahy 7 na projednání mé stížnosti. Jednal jsem s referentkou nejprve sám, Ondra marodil. Referentka mě vyslechla a měla pro mne pochopení. Když jsme se pak sešli u ní společně s Ondrou, úplně otočila, byla na straně Ondry: prý se nic nestalo a etika dnes neplatí. Odešel jsem a 15 let jsme s Ondrou nemluvili. Kdysi se čest cenila výš než život. Smysl pro etické hodnoty měli i komunisté¹⁹. Politický převrat v listopadu 1989 provedli lidé duchovního založení; moc jim z ruk vytrhli oportunisté.

Rozloučení s matkou zorganizovala velice pěkně Olga; poprvé po dlouhé době jsme spolu mluvili a spolupracovali. Každý z pozůstalých tam řekl, co pro něho matka znamenala. Zarecitoval jsem tam Elegii na smrt Vladimíra Majakovského, kterou měla ráda.

¹⁸ Mé matce tehdy bylo asi 86 let.

¹⁹ hanobení státu světové socialistické soustavy byl trestný čin

Táta zemřel o 4 roky později, v létě 2008, ve věku 96 let. Ještě do posledních chvil života dobře chodil a duševně byl ve výborné formě. Měl jsem to štěstí s ním prožít jeho poslední roky, byly snad nejkliďnějším obdobím mého života. Otec mi ještě přispěl na nový počítač, a tak jsem mohl tyto roky smysluplně využít. Přeložil jsem v těch letech básnickou sbírku Luciena Zella a složil několik skladeb pro violu d'amore.

Mé rodné půdy každý hon, mi patří jako zem dubu

Josef Bohuslav Foerster

Moje sestry se postupně provdaly, nejprve Lída v roce 1966, potom Olga v roce 1970. Já jsem se vždy obával nějakého pevného svazku; nedovedl jsem se v takovém vztahu prosadit. Lída si vzala Jindřicha Kálala z Písku, Olina architekta Oldřicha Tichého – byl asi o 10 let starší a měl dceru z prvního manželství. Oběma sestrám se narodily 3 děti – Lídě Věra, Mirek a Hana, Olině Ondřej, Ivana a Milan.

Oba moji rodiče pocházeli ze selských rodů; ve svých genech měli silný vztah k rodné hroudě. Půda byla kdysi hlavním zdrojem obživy – těšila se posvátné úctě. Nebylo myslitelné, aby někdo chodil po osetém poli; to mohl jen panský myslivec.

K loveckému zámečku ve Sloupu patřilo malé hospodářství. Mělo patrně pomoci překonat období krize, jinak bylo takové hospodaření málo efektivní; mlátička byla poháněna žentourem, tj. mechanismem poháněným kravami. Po kolektivizaci jsme museli dát krávy do družstva a nebylo čím hnojit. Zbyla nám jen 3 malá políčka, kde se střídavě sela pšenice, oves a sázely brambory. Výnosy byly stále menší, a tak táta nakonec tyto plochy zatravnil.

Po smrti tety Edy (1958) začaly vznikat jakési rozepře a nakonec se táta s Ivanem dohodli, že usedlost rozdělí. Jednání se protáhlo na několik let. Pro moje rodiče to byla úleva – větší část pozemků připadla strýci Ivanovi resp. jeho synu „Jeňouskovi“²⁰. V rámci restituce (1995) připadla JUDr. Janu Matysovi větší část lesů²¹, můj otec dostal 90ha lesů a „lesovnu“ č.p.20 ve Sloupu. Jakýmsi „zlatým hřebem“ těchto transakcí byl spor mezi Ing. Olgou Tichou a JUDr. Ing. Janem Matysem o příjezdovou cestu ke garáži v roce 2017 (cca), který vyhrála sestra Olga. Celý proces dělení majetku trval tedy kolem 59 let.

Jiný restituční proces iniciovala moje sestra Olga a týkal se Ing. Miloslavy Matysové, která se přihlásila o majetek svého otce, tj. *Sloupský dvůr*²² a přilehlé pozemky. Restituci vyřizoval Ing. Minařík, spolupracovník mého švagra Oldřicha. Jednání se však zkomplikovalo a restituentka se nakonec obrátila o pomoc na Správu církevního majetku Arcibiskupství Pražského. Dostala schopného advokáta, který ji „vysekal“ ze sporů a zařídil předání restituovaného majetku katolické církvi. Miloslava Matysová podělila také mne a sestru Olgu menšími pozemky ve Sloupu; Lída se o dar nepřihlásila.

20 Uvádím jeho přezdívkou, byli jsme oba Janové. Můj bratranec vystudoval 2 vysoké školy a lesnickou průmyslovku a působí jako advokát. Dvakrát kandidoval na veřejného ochránce práv

21 Asi 150 ha

22 JZD Orion Davle

Na svém novém pozemku jsem začal pracovat na jaře 1999. Bydlel jsem v té době u Nory Remeňové, která mi pomohla se sklizní sena. Sousední domek („lesovnu“) obýval v té době ještě Ing. Jiří Zíka, bývalý správce polesí. Měl ještě jeden dům na Hradištku, ale nechtěl Sloup opustit. Lesovnu dostal můj otec v restituci – býval tam původně hajný Dráb²³. Teprve když mu táta slíbil pronájem svých lesů, lesovnu opustil. Nastěhovali se tam potom manželé Barzczovi z Písku a mně byla vyhrazena bývalá kancelář. Mezitím jsem si pořídil také malý zahradní domek. Když jsem začal na své louce²⁴ hospodařit, byla tam stařina, ve které polehávaly dvě srny. Louka nebyla zřejmě dlouho sečená; byly tam betonové odvodňovací žlaby. Ústily sem meliorační trubky, které odváděly vodu z opačné strany silnice. Tento meliorační systém však již nefungoval, na silnici se po dešti hromadila voda a v zimě tu byl led; přes moje upozornění to tak vypadá dodnes. Po obvodu louky jsem vysázel lípy – sazenice mi dodal hajný Dvořák z Klínce. Dnes, po 20 letech, jsou to už mohutné stromy. Kromě sekání trávy a sušení sena jsem se také pokoušel o chov ovcí, ale nepřilíš úspěšně; vždy se našel někdo, kdo narušil ohradu a ovce vypustil. Musel jsem je (často v noci) honit po vesnici. Ani jehněčího jsem si moc neužil – moji pomocníci si rozebrali lepší porce a mně zbyly jen kosti s trochou masa či loje. Také pěstování zeleniny tu nestálo za řeč: když jsem zryl záhon a zasadil brambory, shlukly se tu sousedovy slepice a záhon rozhrabaly. A tak byla louka pro mne jen něco jako park či tělocvična...

Na obci měli jiné plány – měl zde být střed obce, rodinné domky a obchody²⁵. Když mě zavolali na obecní úřad, sdělil jsem jim nesouhlasné stanovisko: jde o údolní nivu a její zastavění by urychlilo odtok vody. Louka (mokřad) má retenční schopnost tj. tlumí přílivové vlny při lijácích a zmenšuje hromadění naplavenin na dolní části potoka. Dnes se buduje pod Sloupem suchý poldr, který má tentýž účel.

Věřme tedy, že i nastupující generace si bude naší krajiny vážit a nepůjde jí jen o krátkodobý zisk či okázalou exhibici.

Ve Sloupu, 13. října 2020

Jan Matys

23 Viz poznámka 9

24 O rozloze 0,63 ha

25 A samozřejmě - parkoviště